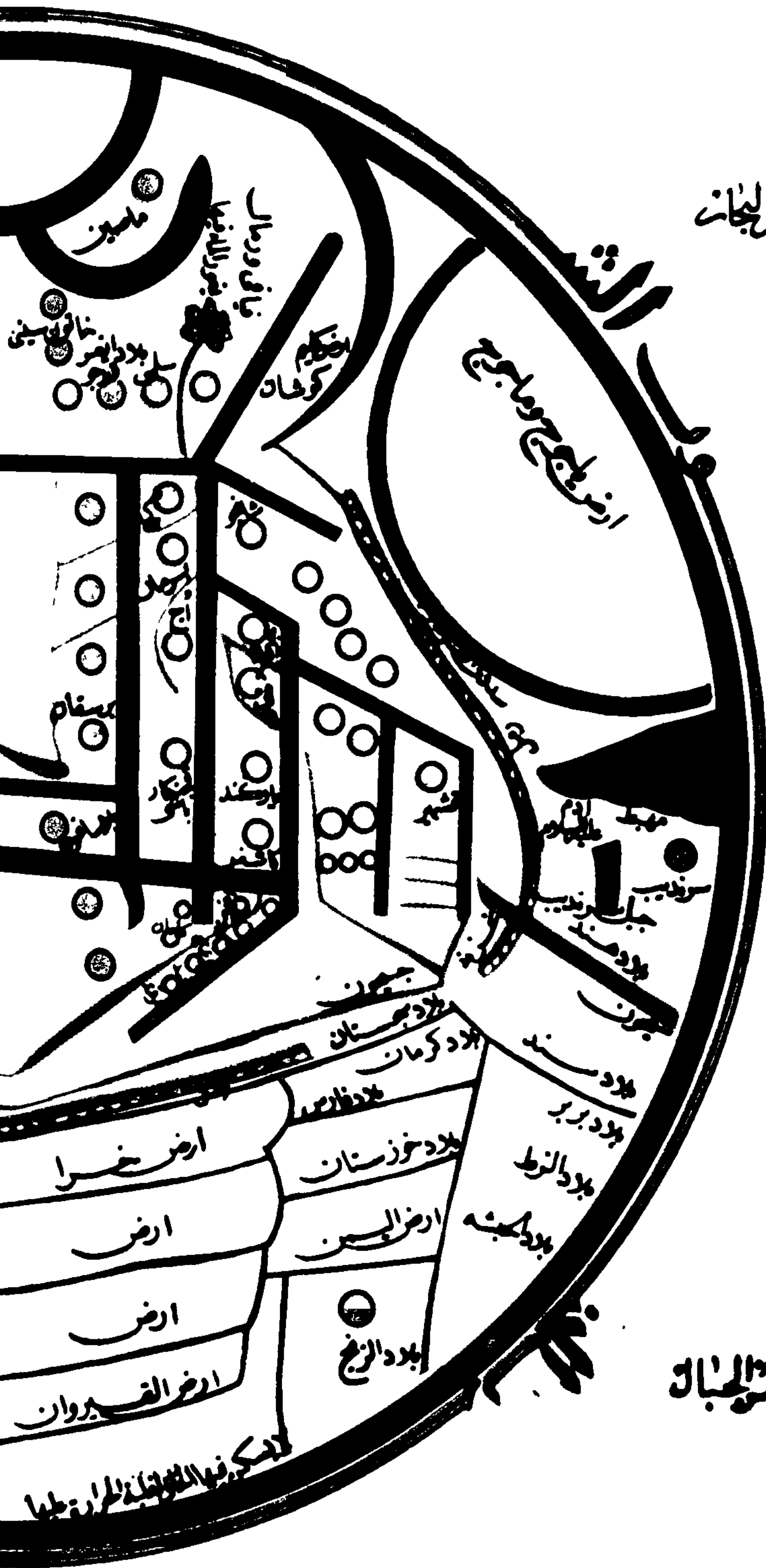

М. А. АШҚАРИ
ТҮНШ СӨЗДІГІ

А 2005
67624

المختصر الجان

المختصر الجان

لا يمكن فيها التلاوة المأثورة طها

Махмұт ҚАШҚАРИ
ТҮРІК СӨЗДІГІ

Бұл үштомдық сөздік
Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
келісім Министрлігінің
демеушілігімен шығарылды

محمود کاشغری

دیوان الغزالی

Махмұт ҚАШҚАРИ

**ТҮРІК
СӨЗДІГІ**

**ҮШ
ТОМДЫҚ**

Аударған, алғысөзі мен ғылыми
түсініктерін жазып, баспаға
дайындаған ақын, сыншы, филоло-
гия ғылымдарының кандидаты
Асқар **Құрмашұлы ЕҒЕУБАЙ**

**ҮШІНШІ
ТОМЫ**

Халықаралық «Жөдігер» қоры

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ
«ХАНТ» баспасы
1998 жыл ,

ББК 81.2-4 я2
Қ52

«ХАНТ» баспасының Бас директоры
Хайдолла Әбдірахманұлы ТІЛЕМІСОВ.

Халықаралық «Жәдігер» қорының прези-
денті, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік
сыйлығының иегері, тарих ғылымының кан-
дидаты Қойшығара САЛҒАРАҰЛЫ.

Махмұт ҚАШҚАРИ.

Қ52 Түрік тілінің сөздігі: (Диуани лұғат-ит-түрік): 3 томдық шығармалар
жинағы / Қазақ тіліне аударған, алғы сөзі мен ғылыми түсініктерін жазған
А. ЕҒЕУБАЙ. — Алматы: ХАНТ., 600 -бет.

ISBN 5-620-00894-0

«Түрік тілдерінің жинағы (Түрік сөздігі)» — түрік дүниесінің әлемдік ғылым
казнасына қосқан ұлы мұрасы. Үш томдық бұл зерттеу еңбегі күллі түрік тілдері-
нің тұңғыш әрі аса терең мағыналы ғылыми сипаттамасы. Сахараның ұлы ғалымы,
біртуар ойшылы, тіл зергері Махмұт Қашқари «Түрік тілдерінің жинағын» барлық
түрік текті ұлыс, тайпаларды аралап жинап, зерттеп, талдап барып жазған. Күллі
түрік елдерінің әдебиеті мен тілін салыстырмалы түрде зерделеп түзіп шыққан ал-
ғашқы энциклопедиялық кітап. Түрік тілінің тұңғыш та, әсте қайталанбайтын бі-
регей оқулығы.

XI ғасырдың бұл энциклопедиялық терең мазмұнды зерттеуі қазіргі түрік тек-
тес ұлттардың ежелгі мәдениетінде қайта жаңғыру үрдісі жаңа бағыт алған тұста
аса қажетті де пайдалы еңбек. Ана тіліміздің, туған әдебиетіміз бен мәдениетіміздің
түп негіздері, төл заңдылықтары осы білікті зерттеу беттерінде жұлдыздай жамы-
рап көрінеді.

Қазақ ұлысының жаңа ғылымы да, таным дүниесі де, елдік қағидалары да осын-
дай аталы дәстүрімізден қуат алып, нәр жинауы тиіс.

Қ 4602030000—002 без объявл.
00(05)97

ББК 81.2-4 Я2

© Егеубаев А. Қ. 1998

© ТОО «ХАНТ» 1998

ISBN 5-620-00894-0

ЖОЛЫҢ БОЛСЫН «ЖӘДІГЕР»!

Тәуелсіздік туын көтеріп, егемендік өрісіне өз бағытымен шыққан жас мемлекетіміз үшін тарих — көне дәуірлердің куәсі ғана емес, сонымен бірге ол осы жерді мекендеген халықтың зердесі, парасат-пайымы, бүгінгінің — негізі, ертеңінің — бағдары. Ұзақ уақыттар бойы бұрмаланып келген халқымыздың тарихын егемен еліміздің жалпыұлттық мүддесі тұрғысынан қайта жазудың аса маңыздылығы да осында.

Еркіндік тізгінін қолға алғалы қазақ елінің тарихы мен оның тарихи тұлғалары туралы біраз жазылғаны белгілі. Алайда олардың ішінде байсалды ғылыми талдауға негізделген зерттеулермен бірге тәуелсіздікке тасыған көңілдің шалқуын ғана байқатар шалағайларының да аралас жүргені жасырын дүние емес. Біз оларға тәуелсіз даму жолына түскен қоғамның өмірінде болмай қоймайтын заңдылық, алдағы уақытта түзелер іс тұрғысынан қараймыз. Осы тұста, Халықаралық «Жәдігер» қорының бірінші деректік мәні бар көне шығармаларды, тарихи деректерді, нақты құжаттарды шығара бастауы сол түзелуге бет алудағы алғашқы қадамның бірі деп білемін.

Осынау апайтөс алып даланы ежелден мекен етіп келе жатқан халқымыздың тарихи тамыры тым тереңнен тартылған. Оның өзіндік терең танымы, қалыптасқан халықтық салт-дәстүрі, өркендеген зор мәдениеті бар. Беймәлімі көп көне жасырлар қойнауына үңілмей-ақ бергі, тарихқа танымал Түрік қағанаты заманынан түйдегімен жеткен тарихи-мәдени жәдігерлердің үлкен шоғырының өзі-

ақ өлем алдындағы түрік өркениетін айғақтар төлқұжаты іспеттес. Жүсіп Баласағунидің «Құтты білігі», Махмұт Қашқаридің «Түрік сөздігі», Қожа Ахмет Йассауидің «Даналық кітабы», Ахмет Йүгінекидің «Ақиқат сыйы» секілді ұлы шығармалары, әлемнің екінші ұстазы атанған Әбунасыр Фарабидің бұған дейін біршама игерілген ғажайып мұралары тұғырлы тарихтың, ұлы мәдениеттің, мол біліктің мәңгілік мәуесіндей. Өз басым осы дүниелерді паракұтай қарап отырып, осыларды жазған ғұламалардың ойының айқындығына, сөздерінің орнықты да сенімді шығатынына, жалпы жұртқа ұғынықты қарапайымдылығына таңданамын. Ұлылық деген, білім кеңдігі деген осы-ау деп ойға кетемін. Бұлар — ұлағатты үлкен мәдениеттің, терең тарихи танымның мектебі. Халқымыздың рухани жаңғыруы осындай ғылыми, көркем ой-санамыздың шығу тегін танудан басталуы тиіс. Көненің көзінде болып жеткен осындай асыл қазыналар халық игілігіне жаратылып, жаңа заманның адамдарын тәрбиелеуге қызмет етуі қажет.

Үлкен тарихы бар елге — үлкен мәдениет, биік таным, терең білім керек. Осы бағыттағы «Жәдігердің» жаңа қадамына зор табыс тілеймін!

Қазақстан
Республикасының
Президенті

Н. Назарбаев

Н. НАЗАРБАЕВ

ДИУАНИ ЛУҒАТ-ИТ- ТҮРК

МИСАЛ КИТАБИ

МИСАЛ КИТАБИ

Бісміллә-һір-Рәхмәһнір-Раһим!

Аса қамқор, ерекше мейірімді Алланың атымен бастаймын!

МИСАЛ ЕСІМДЕР КІТАБЫ

ЕКІ ӘРІШТІ ЕСІМДЕР БӨЛІМІ

JAR	ИАП: бүтін, тұтас. Бір нәрсенің бүтіндігі. • > • • - < - « یرماق یوق Jarjarmaq жоқ: Иап иармак иоқ - Бүтін ақша жоқ; Жанымда тұтас ақша жоқ.»
^a جَار	JAR ИАП: жабағы. « یۇң јар Juң jar: Иүң иап - Жабағы жүн.»
^o يِب	JYP ИЫП: жіп.
^o يِب	JYP ИЫП: Ат байлайтын ұзын арқан. Жіпті де ^o « یِب Jyp : Иып» дейді.
^o جَات	JAT ИАТ: жад. Арбау, жадылап оқудың бір түрі. Жаңбыр, жел, сондай құбылыстарды такы- ру үшін жадылау (сиқырлы) тастардың жәрдемімен дұғалау. Бұл әдет түріктер ара- сында көп тараған. Мен мұндайды йағма- лардың ішінде көп көрдім, оларда өрт шыққанда өртті тоқтату үшін со лай істеп, жадылаған еді, Ұлы Тәңірінің күдіретімен жазда қар жауды. Көз алдымда өрт сөнді.
يِر	JAR ИАР: сілекей.

- «انك ايرى اوتى» Апың жағы ақты: Аның иары
 акты - Оның сілекейі ақты.»
- ...» ЫР ИЫР: жыр.
 «ال ير يزلادى»^{*} 01 жыл жыллады: Ол иыр иыр-
 лады - Ол жыр жырлады; Яғни, өлең айт-
 ты.» Бұл сөз көбінесе, өлең, жырға қатысты
 қолданылады.
- 1 ЫР ЫР: Алдыңғы сөздің «ى - и» әрпі «1-әліпке»
 ауысып түскен түрі. Осылай да айтылады.
- ش جаш ИАПШ: жас; балауса.
 «جاش ot: Иаш от - Жас шөп.» Бұл
 сөз «ش جاش-جاش: Иаш-иүш» деп қос сөз
 түрінде де қолданылады.
- يش ЈУШ ИҮШ: сығылысу; топталу. (Оғызша).
 «بوزن جوش بولدى» Возин јуш болды: Бодзүн
 иүш болды - Жұрт сығылысты; Халық топ-
 танды.» (Үйысу, ұйлығысу — А. Е.)
- يش ЈЫШ ИЫШ: еңіс; ойыс.
 «ارث يش» Art жыл: Арт иыш - Өр-еңіс.»
 «ارث» En: Ен - Еңіс.» «ارث» Art: Арт - Өр, дөң.»
- يو ЈУҚ ИҮҚ: жұғын. (Қаспақ. А.Е.)
 Бұл сөз «يقو» Јуқ-жақ Иүқ-иақ» сияқты
 қос сөз түрінде де қолданылады.
- و ЈОҚ ИОҚ: биік, жоғары.
 «يقو» Јоқ жер: Иоқ иер - Биік жер.» Дөң.

ك	JYK	ИҮК: үйік; жүк. (бір артым, бір арқа. А.Е.) «برك بىغداى Bir jük buğdaj: Бір иүк бұғдай - Бір үйік бидай; Бір арқа бидай.» Бұл сөз малға артатын жүк пен соған ұқсас нәрселерге қолданылады.
يىل	JUL	ИҮЛ: қайнар; тұма. «جمر مايل Шоқрама jul: Шоқрама иүл - Қайнар бұлақ; Суы қайнап шығып жатқан қайнар.»
يىل	JYL	ИЫЛ: жыл. «بىر يىل كەشتى Bir жыл кешті: Бір иыл кешті - Бір жыл өтті»; (Бір жыл өткізді. А.Е.)
ايم	JAM	ИАМ: шөп; шөп-шалам. «كوز كا يىم تۇشتى Kөzge jam түшти: Көзге иам түшти - Көзге шөп түсті.»
يىم	JEM	ИЕМ: дәрі-дәрмек; дәрі шөп. «اوت يىم Ot jem: От ием - Дәрілік шөп.» Бұл сөз сыңар қолданылмайды. Қос сөз болып айтылады.
يىن	JIN	ИІН: тезек. «قوي يىنى Қой jini: Қой иіні - Қойдың құмалағы.»*
ين	JIN	ИІН: ін.

* Қазақ тілінде айтылатын малдың «қан-жыны» деген сөздегі «жынға» көбірек үйлесетін секілді. А.Е.

«ارسلان يېنى Arslan jini: Арслан иіні - Арыс-
1 -

тан іні.» Түлкі, тағы басқа **жыртқыштардың**
інін де «ين Jin: Иін-Ін» дейді. Мақалда былай
деп келген: «تلكو اوزينكا اورسا اذوز راء.»
Tilky öz jinige үрсе uzuz bolur: Түлкү өз
иініге үрсе үдзүз болүр - Түлкі өз ініне
үрсе, қотыр болар.» Бұл мақал өз жұртын
жамандағандарға өнеге үшін айтылады.
Жырда мынадай деп келеді:

*Қиш қурт қамуғ тирildi
Erkek* тиши терildi
Үгүр алып тарылды
Жыңқа жана киргүсүз*

*Құш құрт қамұғ тiрiлдi,
Еркек тиши терiлдi;
Үгүр алып тарылды
Иыңқа иана киргүсүз -*

*Құс-құрт түгел тiрiлдi,
Ұрғашы-еркек топтанды.
Үйiрленiп тарады,
Қайтып iнге киргiсiз...»*

Қолжазбада осы «ерлік» сөзі «еркек» деп түзетілген.

یرج JURЖ

«Li جالت Jalt Kaja: Иалт қаиа - Тік қия.» Тік, шалт нәрсенің барлығына да осылай дейді.

ИҮРЖ: қатынның інісі; Ерінің қайын інісі. Ерінің інісі мен өйелдің інісін ажыратып айтады. Ер адамның өзінен кіші қайнысын «لی іпі: іні» дейді де, жасы өзінен үлкен болса, «اجبی ічі: ічі» дейді. Ерлердің өзінен кіші қарындасын «سنكل siңil: сiңil» дейді, өзінен үлкен әпкесін «ا كәке: әке» дейді. Қатынының өзінен кіші бауырларына «بلدز balдыз: балдыз» дейді де, өзінен үлкендеріне «ا كәке: әке» дейді.

دند JUND

ИҮНД: жылқы, ат. Бұл «түйе» деген сөз секілді жекеше де, көпше де түрге ортақ айтыла береді. (Жалпы есім, жалқы есім түрінде де қолданылады. А.Е.)

دند آتی یبار Jund eti jypar: Иүнд еті иыпар - Жылқы еті жұпар» Жылқы еті дәмді, хош иісті болады дегені. Жылқы етін пісіріп алып, салқындатып қойғанда одан татымды хош иіс шығады.

دند JUND

ИҮНД: жылқы. Түрік жұртының жыл қайыруындағы он екі жылдың бірінің атауы. Он екі мүшел жыл атауларының бірі.

Бұл «دند یلی Jund jыы: Иүнд иылы - Жылқы жылы» деп аталады. Бұл бөлім тіл ұшы мен ерін дыбыстарынан (ن - н, ل - л, ر - р, و - у, م - м, ب - б) түзілген; сондықтан да бұл бөлімнің есімдері аз кездеседі.

فَعْلٌ ФӘИЛ, فَعَلَ ФӘУЛ, فَعَلٌ ФӘӘЛ СЕКІЛДІ, ОРТАҢҒЫ ӘРПІ ХАРАКАТТЫ СӨЗДЕР БӨЛІМІ

و ٠

ИҮДЗҮТ: пайдасыз; керексіз.

«ذات نازك Juzut нең: Иүдзүт нең - Пайдасыз нәрсе.» Біреуді сөгіп тилдегенде де: «ذات Juzut :Иүдзүт» дейді. «Пайдасы, қайыр-шапағаты жоқ, керексіз» дегені.

سِت ٠ ЈАШҮТ

ИАШҮТ: тығулы; жасырулы.

«اشت نازك Jashut нең: Иашүт нең - Жасырулы нәрсе.» «بكوت Bekut: Бекүт» сөзі қосарланыш «اشت نازك Jashut bekut: Иашүт бекүт - Жасырын жабық; жасырын-берік» секілді қос сөз түрінде де қолданылады.

٠ وِكِت ЈІГІТ

ИІГІТ: жігіт. Жас, солқылдап тұрған балғын нәрсе.

ЈЕМЕТ

ИЕМЕТ: «жарайды, мақұл» деген мағынадағы сөз. Сөз басындағы «ي - и» әрпін «أ-әліп» әрпіне ауыстырыш, «امت emet: емет» деп те айта береді.

و ٠

ЈАНУТ

ИАНҮТ: бәсі. Пара-пар, балама, бір заттың тепе-тең бәсі.

ЈАСЫШ

ИАСЫШ: жебенің басы; оқтың ұзыншақ ұшы.

٠ -

ЈЫҒАШ

ИЫҒАШ: ағаш, бұтақ.

ع ٠

ЈЫҒАШ

ИЫҒАШ: ер адамның жыныс мүшесі.

- يغج ЛЫҒАШ ИЫҒАШ: фарсах*; ұзындық өлшемі.
 «بیر بیج یغج Бір жығаш жер: Бір иығаш жер - Бір фарсах жер.»
- - ЛЫҒАШ ИЫҒАШ: ағаш; өсіп тұрған ағаш.
 «از م یغاجی Jүzүm жығашы: Иүзүм иығашы - Жүзім ағашы;» «یغاق یغاجی Жағақ жығашы: Иағақ иығашы - Жаңғақ ағашы» дегендегі секілді мағышалардағы сөз. «یغا Лығааш: Иығааш» деп, «ی» әліппен созып жазған, солай оқыған жөн.
- - 7 ЈУҒАШ ИҰҒАШ: қарсы жағалау. (Қарсы бет. А.Е.)
 Өзеннің, не ағынды судың қарсы жағалауы. Адам өзеннің, ағынның бір жақ жағасында тұрса, қарсы жарқабағын, екінші жағалауыш солай дейді. Осы сөзден шығарып: «یبعج کجتم Јуғаш кештім: Иүғаш кештім - (өзеннің) екінші жағыша өттім» деп айтады.
- یعر ЈАҒЫР ИАҒЫР: жауыр. Жылқы, қашар, есек секілді малдардың арқасында ер қажап, содан пайда болған жара. Жауыр.
 «ات 'jo Јағышығ at: Иағырлығы ат - Жауыр ат; Жауырлы ат». (Жауыры бар ат. А.Е.)
- ЈҮГҮР ИҮГҮР: тары**.
- 3 3
 «یغی Ygүr: Үгүр» деп те айтады.

* Бір фарсах он **екі мың** аршынға тең. «**Жығаш**: мера расстояния: **big жығаш жер** — расстояние в один йиғаш, около семи километров (МК III 8.)» (ДТС, стр. 265).

** «**Жүгүр: Жүгері**» сөзіне жақын ба деп ойлаймыз. А. Е.

- ۱۰۰۰ JAMUR* ИАМУР: мал аунап кеткен жер.
- ۱۰۰۱ JULAR ИҮЛАР: жүген; ноқта.
 Мақалда былай деп келеді: «*بند باشن*»
بند باشن يارلب كنگلدى Jund bашын jularlap кеңілді:
 Иүнд башын иүларлап кеңілді - Жылқы-
 ның басыш жүгендеп байла.» (Аттың басыш
 пісіріп жегің келсе, әуелі оны қашып кет-
 пес үшін ноқталап байла, содан соң жегін.)
 Бұл мақал атты пайдалану үшін әуелі бай-
 лап ұстау керектігін, бос жібермеген жөн
 екендігін мегзейді.
- ۱۰۰۲ JATYZ ИАТЫЗ: енді; жалпақ. Ені жалпақ нәрсенің
 бәрін солай дейді.
 «*بىز قازش*» Jatyz қазыш: Иатыз қадзыш - Енді
 қайыс.»
 «*بىز يىر*» Jatbiz jer: Иатыз иер - Енді
 жер.»
- ۱۰۰۳ JAҒЫЗ ИАҒЫЗ: қоңыр; күрең. Қызыл мен қараның
 арасындағы түс. Жердің түсін соған ұқсатып
 «*بىز يىر*» Jaғыз jer: Иағыз иер - Қоңыр жер»
 дейді. «*بىز ات*» Jaғыз at: Иағыз ат - Күрең ат.»
- ۱۰۰۴ JAFUZ ИАФҮЗ: жауыз; жаман.
- ۱۰۰۵ JUMUZ ИҮМҮЗ: семіз тапал; бәкене семіз.

** Б. Аталай «*بىز*» Jumar: Иүмүр» деп талдайды. Біз, К. Броккельман аудар-
 масын жен көрдік. Әрі, Көне түрк сөздігінде де «место сбора, лежки
 животных» деп түсіндірілті. (ДТС, Стр. 280.)

« . . . , Jumuz er: Иүмүз ер - Бәкене семіз адам.»

يَمِزُ JAMYZ ИАМЫЗ: шап; екі санның қосылған ішкі жағы.

يَرِشُ JARYSH ИАРЫШ: жарыс; бөйге.

«ال تير شتى 01 at jaryshly: О л ат иарышты - О л ат жарыстырды.; Ат бөйгесіне қатысты.»

يَرِشُ JARbim ИАРЫШ: үлесу; Екі адамның арасындағы мал үлесу.

يَغِشُ JAҒЫШ ИАҒЫШ: құрбандық. Исләмнан бұрынғы кезде түріктердің Тәңірге жақындықты білдіру үшін пұтқа атап шалатын құрбандығы.

رِشُ JAVASH ИАВАШ: момыш; жуас. (Көнбіс. А.Е.)

«يغش جاش كشي» Javash кіші: Иаваш кіші - Момын кісі.» Жуас малға осылай дейді.

Жырда былай деп келген:

«ادرما

بك تت يغش تقاغو سمدن يزن ادرما

*Қолдаш биле жарашғыл қаршып адын үдүрме,
Бек тут javash тақағи сүвлин жазын едерме:*

*Қолдаш биле иарашғыл қаршып адын үдүрме,
Бек тут иаваш тақағу сүвлин иазын едерме -*

*Жолдасыңмен жарасқын, басқаны үстем қылмағын,
Бек тут жуас тауықты, қырғауылды құмағын.»*

(Ақыл-кеңес беріп, айтқаны: Қолдасып, жарасқан досыңмен бірге жарасып, оны құрметте, істерін қолда, қарсыласып, егеспе, басқа біреулерді одан үстем, артық балама, баскаға еріп кетпе; Қолдағы жуас үй тауығын мықтап ұста; қырдағы қырғауылды іздеп, қолда жоқты аңсама!).

• ۲۲

• ۲۳

يُفُوش

ИҮФҮШ: жақын-жұрағатқа киім-кешек, мал-дүние беріп, қарасу, жәрдем көрсету. Бұл көбінесе келіннің той жабдығыша, той тартуына қатысты да айтылады.

Мәселен, келінді ұзатып шығарып салғанда, жақындары өздеріне атаған сый-тартуларды қошеметтеп келінге береді.

• ۲۴

• ۲۵

• ۲۶

• ۲۷

«يَفُوشُ لَكَ كَذَا كَوُ يَفُوشُ بِلَوْر» Jүfүshlig kelin күзегү jaфаш болур: Иүфүшліг келін күдзегү иафаш болур - Қалыңмалды келіннің күйеуі жуас болар.» Жақыш-туыстары тарту, сый беріп құрмет көрген келіннің күйеуі қошеметшіл, жайлы, жуас больш келер. (Яғни, туысы құрметтеген келінді күйеуі де құрметтер). Мал, дүниені келін тауып әкелгендіктен, оған құрмет қошемет көрсетіледі.

• ۲۸

• ۲۹

يُؤْمُوش

ИҮМҮШ: екі, яки одан да көп кісілер арасындағы елшілік. Осы сөзден өрбітіп, мелекті «يُؤْمُوشِي jүмишчы: иүмүшчы» дейтіні де содан. Өйткені, «мелек» сөзі арабшадағы «елшілік» мағынасындағы «الْمَلِكَة» сөзінен алынған. Түріктер «мелек» деген есім сөзді мүлде білмейді.

يَمِشْ جЕМІШ

ИЕМІШ: жеміс; миуа. Жалпы есім. Көбінесе, ағаш жемісіне айтылады.

يَتَغِجْ جАТЫҒ

ИАТЫҒ: жатақ; жататын, не ұйықтайтын орыш. «انى يتغندا تتغيل» Аны jataғында tutғыл: Аны иатағында тұтғыл - Оны жатағында тұт.»

يَذِغْ ЛЫЗЫҒ

ИЫДЗЫҒ: сасық. Сасық нәрсенің барлығы.

يَدِغْ ЛЫЗЫҒ

ИЫДЗЫҒ: адыраспан.

«^{a 3} ات» Jo ЛЫЗЫҒ от* ИЫДЗЫҒ от.» Қашқар тілінде. Ош пен Барсған тілдерінде «ال لء El-dryk: Елдрүк» дейді. Оғыздар «يوز ارلك Jüz erlik: Иүз ерлік» дейді.

يُذِغْ ЈUЗУҒ

ИҮДЗҮҒ: кесір; кесапат. Біреудің кесапатына ұшырау.

«³ انك يذغى تقندى» Апың juzuғы toKbmdbi: Аның иүдзүғы тоқынды - Оның кесіріне ұшырады; Оның кесірінен (екінші біреу) қиышдық көрді».

يُذِغْ ЈUЗУҒ

ИҮДЗҮҒ: балаларды тілдеп, ренжігенде айтылатыш сөз. (Кенжекше).

> ' >

يَرِعْ ЈАРАҒ

Бұл: «ذت Juzut: Иүдзүт» сөзіне ұқсас.

ИАРАҒ: сәт; кез.

